

względu na zasadniczy i ważny dla państwa charakter sprawy, proszę o możliwie spieszne jej załatwienie.

Oświadczam również, że nie uważałem dla siebie za możliwe wskazywanie nazwisk tego czy innego kandydata na premiera bez uprzednio wyrażonej na to zgody z jego strony, a to z uwagi, iż zdaniem moim, nazwisko stanowi prywatną własność człowieka, którą to własnością nie mam prawa rozporządzać się własnowolnie, nie uzyskawszy na to pozwolenia osoby interesowanej.

Oświadczam wreszcie, że przy rozwiązywaniu kryzysu ministerialnego nie mogę wchodzić w jakiegokolwiek bądź układy co do szczegółów utworzenia nowego rządu, gdyż to stanowi zadanie przyszłego premiera. Uważam, iż postąpiłbym niewłaściwie, zastępując przyszłego premiera w jego pierwszej funkcji porozumienia się z Sejmem, zwłaszcza, iż to on właśnie, a nie ja, ponosić będzie odpowiedzialność za utworzony przez siebie rząd. Ze swej strony od przyszłego premiera żądać będę jedynie lojalności, która mnie, jako Naczelnikowi Państwa, umożliwi pracę reprezentowania państwa na zewnątrz i na wewnątrz. Brak takiej wzajemnej bezwarunkowej lojalności musi doprowadzić w konsekwencji do wytwarzania się sytuacji istnienia dwóch, a może nawet i więcej rządów w Polsce.

Warszawa, Belweder, 25-go czerwca 1922 r.

Naczelnik Państwa
Józef Piłsudski.

VIII. LIST DO MARSZAŁKA SEJMU Z DNIA 7 LIPCA 1922 R.

Na skutek listu Piłsudskiego do Marszałka Sejmu z dnia 25 czerwca 1922 r. zebrała się następnego dnia «Komisja Główna», która przyjęła kandydaturę Artura Śliwińskiego na premiera.

Dnia 28 czerwca 1922 r. został mianowany gabinet Śliwińskiego. Stronnictwa prawicowe postanowiły od razu obalić ten rząd. Dnia 7 lipca 1922 r. Sejm uchwalił 201 głosami przeciw 195 votum nieufności dla rządu Śliwińskiego. Rząd ten podał się natychmiast do dymisji i dymisja ta została przyjęta.

Tego samego dnia wysłał Piłsudski do Marszałka Sejmu niżej przytoczony list, który został odczytany przez Trąpczyńskiego na posiedzeniu «Komisji Głównej» dnia 11 lipca 1922 r. Podajemy go według «Kuriera Porannego» z dnia 12 lipca 1922 r.

Do Pana Marszałka Sejmu Ustawodawczego Rzeczypospolitej
Polskiej w miejscu.

Wobec tego, iż w dniu dzisiejszym przyjąłem zgłoszoną przez P. Prezydenta Ministrów Artura Śliwińskiego wraz z całym gabinetem prośbę o dymisję — zapytuję Pana Marszałka, czy Sejm Ustawodawczy życzy sobie skorzystać z inicjatywy w sprawie tworzenia rządu.

Warszawa, Belweder dnia 7 lipca 1922 r.

Naczelnik Państwa
Józef Piłsudski.

IX. LIST DO MARSZAŁKA SEJMU Z DNIA 13 LIPCA 1922 R.

«Komisja Główna» na posiedzeniu w dniu 11 lipca 1922 uchwaliła w odpowiedzi na zapytanie Piłsudskiego, czy Sejm życzy sobie skorzystać z inicjatywy w sprawie tworzenia rządu następującą formułę: «Jeżeli Pan Naczelnik Państwa nie skorzysta z prawa inicjatywy, Komisja Główna przystąpi do desygnowania premiera».

Następnego dnia Piłsudski odbył konferencję z Marszałkiem Sejmu, a potem ze Skulskim, prezesem Klubu Narodowego Zjednoczenia Ludowego. Komunikat prasowy Kancelarii Cywilnej Naczelnika Państwa, streszczający konferencję Piłsudskiego ze Skulskim, zawierał następujące określenia stanowiska Piłsudskiego w owym momencie: «P. Naczelnik Państwa oświadczył, że w obecnej sytuacji nie może stanąć po stronie jednego z obozów walczących w Sejmie i gotów jest podjąć inicjatywę doprowadzenia do kompromisu na podstawie utworzenia rządu, który nie oznaczałby zwycięstwa tej czy innej strony».

Cel ten zamierzał osiągnąć Piłsudski na konferencji przedstawicieli wszystkich polskich klubów sejmowych, zwołanej do Belwederu na dzień 13 lipca 1922 r.

Wydany po konferencji komunikat Kancelarii Cywilnej mówił, że pomimo czynionych przez Naczelnika Państwa wysiłków, próba doprowadzenia do kompromisu nie dała pozytywnych wyników głównie wskutek metody stosowanej przez obie strony składania na konferencji deklaracji.

Po ukończeniu konferencji wysłał Piłsudski do Marszałka Sejmu niżej przytoczony list, który podajemy według «Kuriera Porannego» z dnia 14 lipca 1922 r.

Do Pana Marszałka Sejmu Ustawodawczego.

Nawiązując do pisma Pana Marszałka z dn. 11-go lipca 1922 r., oświadczam, iż wobec tego, że podjęta przeze mnie w dniu dzisiejszym próba doprowadzenia do kompromisu